

Roman Jacek Arseniuk

24 lutego 2023

Rzecznik Praw Obywatelskich
Szanowny Pan
Marcin Wiącek

Petycja

W interesie publicznym proszę o podjęcie kroków prowadzących do zmiany („nowelizacji”; § 82 ZTP) „Kodeksu karnego”.

Postuluję, aby do art. 34 § 1a kk został dodany punkt piąty o takim tekście: **pozostawaniu we wskazanym przez sąd miejscu i czasie pod dozorem elektronicznym.**

Uzasadnienie

W petycji z 17 stycznia 2023, opublikowanej dotychczas na stronie Prezydenta RP, zajmuję się art. 65 § 1 kkw. Na s. 5 ww. petycji wymieniam możliwe rozwiązania w razie wystąpienia problemów z wykonaniem zasądzonej kary ograniczenia wolności i piszę, że zgodne z Konstytucją byłyby co najmniej cztery rozwiązania. Jednak czwartego rozwiązania nie podaję, ale obiecuję, że opiszę je w kolejnej petycji. W niniejszej petycji te czwarte rozwiązanie opisuję.

Także na s. 5 petycji z 17 stycznia 2023 tak jest napisane: *W tym miejscu należy podkreślić, że tak naprawdę potrącenie z wynagrodzenia niewiele ma wspólnego z ograniczeniem wolności – tak naprawdę potrącenie jest niemal identyczne jak grzywna.*

Twierdzę, że podobnie jak potrącenie z wynagrodzenia niewiele ma wspólnego z ograniczeniem wolności, tak kara pozbawienia wolności odbywana przez skazanego w systemie stacjonarnego dozoru elektronicznego (dalej: dozór elektroniczny) niewiele ma wspólnego z karą pozbawienia wolności odbywaną w więzieniu. Mówiąc wprost, kara pozbawienia wolności odbywana w systemie dozoru elektronicznego jest w praktyce karą ograniczenia wolności. Co więcej, można nawet powiedzieć, że rozwój elektroniki doprowadził do tego, że można wreszcie

uzupełnić zestaw kar przewidzianych w „Kodeksie karnym” o niemal idealną karę ograniczenia wolności, ponieważ taką karą jest dozór elektroniczny.

Twierdzę ogólnie, że nie jest to prawidłowe, jeżeli w aktach prawa na siłę, bez uzasadnienia, w sposób nieodpowiadający realiom, stosuje się wadliwe nazewnictwo lub dokonuje się wadliwych klasyfikacji. Przykładem takiej wadliwej klasyfikacji jest właśnie uznanie, że przebywanie skazanego (zwykle we własnym domu z żoną i dziećmi oraz możliwością goszczenia w tym domu o każdej porze doby nieograniczonej liczby przyjaciół) pod dozorem elektronicznym (który tak naprawdę przymusza skazanego do przebywania we własnym domu tylko przez pół doby) jest podobne do przebywania osadzonego przez całą dobę w zakratowanym więzieniu często w patologicznym otoczeniu.

Dla jasności przytoczę pierwsze zdanie art. 43c § 1 kkw: *Karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego wykonuje się jako dozór stacjonarny.*

Sądzę, że chyba nie zachodzi potrzeba szerokiego rozpisywania się o tym, że dozór elektroniczny powinien zostać zakwalifikowany do kar ograniczenia wolności. Co więcej, po głębszym przemyśleniu tematu niektórzy mogą nawet powiedzieć, że dozór elektroniczny część skazanych może uważać za karę mniej dolegliwą niż pracę na cele społeczne czy potrącenie części wynagrodzenia. Proszę zobaczyć, co napisał Sąd Apelacyjny w piśmie z 23 listopada 2021 sporządzonym do projektu ustawy zmieniającej KKW (Dz.U.2022.1855; na etapie prac rządowych dokument 533634; w piśmie tym zebrane są opinie innych sądów). Sąd Okręgowy w Gdańsku w ustępie 5 opinii tak pisze: „Automatyczne udzielanie skazanym dozoru elektronicznego z krótkoterminowych kar (zastępczych czy pozbawienia wolności będących elementem kary mieszanej) powoduje, że kary takie tracą swoją dolegliwość i swój sens. Możliwość odbycia kary w systemie dozoru elektronicznego może spowodować, iż skazani nie będą chcieli wykonywać kary ograniczenia wolności czy też uiścić grzywny, ponieważ byłoby to dla nich bardziej dolegliwe, niż wykonanie kary zastępczej w systemie dozoru elektronicznego, która to forma wykonania kary, jak wynika z uzasadnienia projektu, jedynie w sytuacjach wyjątkowych nie ma być stosowana”.

W razie wykonania postulatu niniejszej petycji, czyli zaklasyfikowania dozoru elektronicznego do zestawu kar ograniczenia wolności, w wypadku wystąpienia problemów z wykonaniem zasądzonej kary ograniczenia wolności, polegającej na pracy na cele społeczne lub na potrąceniu części wynagrodzenia, organy wymienione w KKW mogłyby zamienić jedną z tych kar (a nawet obie kary; *vide* art. 34 § 1b kk) na dozór elektroniczny.

Co więcej, sądy już na etapie pierwszego wyrokowania miałyby większą możliwość doboru odpowiedniej kary ograniczenia wolności, czyli np. już sąd I instancji miałby możliwość skazania na dozór elektroniczny. Proszę pomyśleć, że jest duża grupa osób, które obecnie mogą mieć poważne trudności z wykonywaniem pracy na cele społeczne, np. rolnicy prowadzący duże gospodarstwa mogą nie mieć czasu. Natomiast potrącenie części wynagrodzenia za pracę też nie zawsze jest możliwe, bo chyba np. rolnicy, którzy pracują wyłącznie w swoich gospodarstwach, nie mogą być skazani na taką karę. Do tego potrącenie części wynagrodzenia nie zawsze jest rozsądne, ponieważ np. skazany alimenciarz powinien przede wszystkim płacić zaległe i bieżące alimenty.

Myszę, że w razie chęci wykonania postulatu tej petycji, należy rozważyć, czy nie wydłużyć okresu, w którym skazany może przebywać poza wskazanym przez sąd miejscem. Umożliwiłoby to sądom elastyczniejsze orzekanie. W myśl art. 43na kkw obecnie ten okres nie może przekraczać 12 godzin dziennie.

Rodzi się pytanie: Czy wykonanie postulatu tej petycji nie zrukuje jednej z form wykonywania kary pozbawienia wolności, czyli kary pozbawienia wolności wykonywanej w systemie dozoru elektronicznego? Moim zdaniem, nie zrukuje, a wręcz odwrotnie – będzie rozsądniej, ponieważ zostanie uwypuklona kolosalna różnica pomiędzy surowością kary więzienia a karą dozoru elektronicznego, czyli, dla niektórych objętych dozorem elektronicznym, obowiązkiem przebywania w domu przez całą noc ze swoją żoną.

Obowiązujący art. 43e § 1 kkw stanowi: *W sprawach związanych z udzieleniem zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego właściwy jest sąd penitencjarny, w którego okręgu skazany przebywa, albo komisja penitencjarna działająca w zakładzie karnym, w którym skazany przebywa.*

Uważam, że w razie wykonania postulatu tej petycji, sąd penitencjarny (albo komisja penitencjarna) także powinien mieć możliwość zamiany kary pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności w formie dozoru elektronicznego (czyli w oparciu o przepis proceduralny, zamiany kary surowszej na karę łagodniejszą). Wydaje się, że taka ustawowo przyznana kompetencja nie naruszyłaby żadnej dotychczas znanej zasady prawa karnego: materialnego, procesowego i wykonawczego. W ww. petycji z 17 stycznia 2023 piszę o tym, że Konstytucja nie dopuszcza orzeczenia odwrotnego, tzn., aby na podstawie „przepisu proceduralnego” (*vide* § 27 ZTP; Dz.U.2016.283) zaostriżyć karę, a zwłaszcza zamienić karę ograniczenia wolności na karę więzienia.

Niewielka trudność, przy stworzeniu możliwości zamiany kary więzienia na karę ograniczenia wolności w formie dozoru elektronicznego, pojawiłaby się w związku z obowiązującą w prawie karnym regułą (*vide* np. art. 4 § 3 kk)

polegającą na tym, że jeden miesiąc pozbawienia wolności odpowiada 2 miesiącom ograniczenia wolności. Gdyby postulat mojej petycji został wykonany, to ww. reguła wymuszałaby zamianę jednego miesiąca więzienia na dwa miesiące dozoru elektronicznego. Każdy, kto rozumie, jak surowa jest kara więzienia, a jak łagodny jest dozór elektroniczny, zapewne powie, że to byłaby uzasadniona zamiana, bo obecna zamiana (miesiąc na miesiąc) jest rażąco nieuzasadniona, zwłaszcza w niektórych kazusach.

Oczywiście, przy zamianie jednego miesiąca więzienia na dwa miesiące dozoru elektronicznego, pojawiają się dodatkowe kwestie do rozwiązania, np. obecnie ukarany karą więzienia do jednego roku i 6 miesięcy może ubiegać się o dozór stacjonarny (*vide* art. 431a kkw). W takim wypadku jeden rok i 6 miesięcy więzienia jest zamieniany na jeden rok i 6 miesięcy dozoru elektronicznego. To oznacza, że art. 34 § 1 kk, w którym jest mowa o 2 latach, nie jest naruszony. Przy zamianie jeden miesiąc więzienia na dwa miesiące dozoru elektronicznego, doszłoby w opisanym przypadku do naruszenia reguły, że kara ograniczenia wolności może trwać najdłużej 2 lata. Kwestię tę można łatwo rozwiązać przepisem dodatkowym, zwłaszcza że już obecnie przepis ogólny (czyli art. 34 § 1 kk) na takie rozwiązanie pozwala, gdyż jest w nim napisane: „Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, (...)”.

Dodatkowo można rozważyć wprowadzenie jeszcze innego rozwiązania, zwłaszcza że Konstytucja sprzyja zwiększaniu władzy dyskrecjonalnej sędziów (temat ten poruszam w ww. petycji z 17 stycznia 2023). Otóż, można ustanowić przepis, który dawałby luz decyzyjny w kwestii zamiany, co umożliwiłoby elastyczniejsze podejście do określonego oskarżonego. Przy takim rozwiązaniu to sąd penitencjarny (albo komisja penitencjarna) decydowałby o tym, czy jeden miesiąc więzienia zostaje zamieniony na dwa miesiące dozoru elektronicznego, czy na półtora miesiąca, czy może tylko na jeden miesiąc.

Uprzejmie zwracam uwagę na moją petycję z 7 lutego 2023 o wadach przepisów o przedawnieniu, które to wady wynikają z wadliwego myślenia i nazewnictwa. Na dzień 24 lutego 2023 petycja jest już opublikowana na stronach Ministerstwa Sprawiedliwości (pod datą 21 lutego 2023) i Senatu (petycja nr 749).

Podpisem zaufanym podpisał
Roman Jacek Arseniuk

Oświadczenie

Wyrażam zgodę na zamieszczenie na stronie internetowej powyższej petycji zawierającej moje imiona i nazwisko.

Podpisem zaufanym podpisał
Roman Jacek Arseniuk